

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Податок на прибуток підприємств є одним з основних джерел державних доходів. Ще у 2004-2005 рр. питома вага цього податку в доходах Зведеного бюджету України складала майже 18 %, що робило його другим за значенням бюджетоутворюючим податком після ПДВ. Але з часом податок на прибуток почав здавати свої позиції, що призвело до майже втрати цього колись потужного важеля наповнення бюджету. Сьогодні він займає 3-4 місце в податкових доходах (рис. 1).

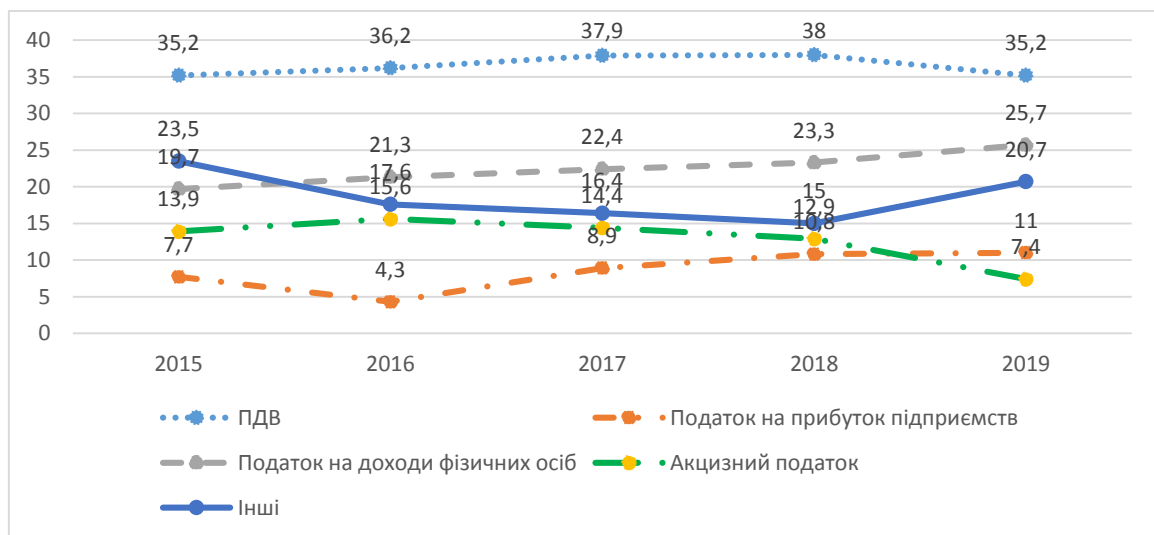

Рис. 1. Динаміка питомої ваги окремих податків у податкових надходженнях Зведеного бюджету України, % [1]

Водночас тенденції з динаміки частки податку на прибуток підприємств у податкових надходженнях були більш волатильними порівняно з динамікою самого податку на прибуток. Так, з 2015 по 2019 рр. надходження податку

збільшилися з 39,1 до 117,3 млрд. грн. або в 3 рази, що свідчить про нарощування виробничих потужностей підприємств, активізацію інноваційно-інвестиційного процесу в Україні та досить великий рівень інфляції. І майже 60 % його надходжень до Зведеного бюджету надійшло від приватних підприємств.

При розрахунку податку на прибуток враховується фінансовий результат підприємств до оподаткування, який може коригуватись на податкові різниці, в результаті чого об'єкт оподаткування може стати від'ємним. Це пояснює факт існування від'ємних значень фінансового результату підприємств, з яких тільки 26,4 % є збитковими. З 2017 р. фінансовий результат стрімко збільшується, бо не враховує тимчасово окуповані території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та деякі території у Донецькій та Луганській областях (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка фінансового результату до оподаткування та суми сплаченого податку на прибуток підприємств [2]

Але фіскальний потенціал податку на прибуток сьогодні досить низький. Він використаний лише на 64 %. І ставка податку в середньому становить лише 11,48 % замість діючої номінальної ставки 18 % (рис. 3). Це свідчить про низьку ефективність використання податку на прибуток як одного з потужніших джерел наповнення державного бюджету країни.

Велику роль у недонадходженні цього податку до бюджету відіграє значний тіньовий сектор економіки країни. За підрахунками фахівців, інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні у 2019 р. склав 29 %.

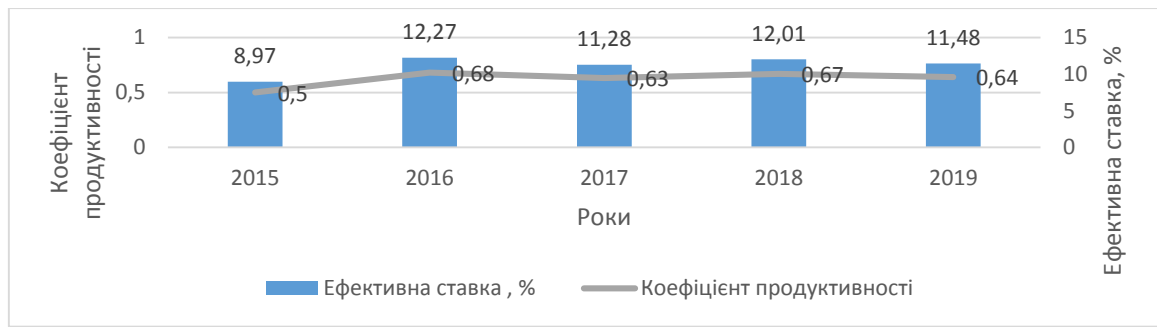

Рис. 3. Динаміка ефективної ставки та коефіцієнта продуктивності податку на прибуток підприємств (розраховано автором)

Суб'єкти господарювання ухиляються від сплати податку на прибуток зовсім не через високі податкові ставки. У багатьох розвинутих країнах світу ставки податку на прибуток корпорацій значно вищі: у Німеччині – 45 %, Польщі – 40 %, США – 39 %, Канаді – 38 % тощо. Суттєвим ризиком надонадходження у повному обсязі податку на прибуток підприємств в бюджет України є фактор офшоризації національної економіки, існування ринку віртуальних активів, контрабанда, застосування схем ухилення від оподаткування, побудованих на недоліках чинного податкового законодавства. Це призводить до викривлення умов конкурентної боротьби внаслідок нерівномірного розподілу податкового навантаження на суб'єктів підприємництва.

Можливим шляхом виводу доходів підприємств з тіньового сектору є докорінна зміна ідеології розрахунку податку на прибуток через його заміну на податок на виведений капітал. Досвід функціонування цього податку є лише в декількох країнах світу: Естонії, Грузії і Латвії. Він стягується лише тоді, коли бізнес виплачує (розподіляє) прибуток своїм акціонерам (власникам). Якщо прибуток залишається на підприємстві та використовується на його розвиток, податок не сплачується. Тим самим заохочуються інвестиції в бізнес, збільшуються обігові кошти платників податків, можливість їх реінвестування для проведення модернізаційних процесів, розширення виробництва і т. ін.

Виважена податкова політика, надійність законодавчої бази та ефективна діяльність виконавчих органів влади повинні розбудувати економіку України, підвищити рентабельність функціонування суб'єктів господарювання, що має

призвести до збільшення фіскального потенціалу податку на прибуток підприємств.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення 12.03.2021).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 12.03.2021).